CLASS : 12th (Sr. Secondary) **Code No. 2005**

Series : SS-M/2017

रोल नं० | | | | | | | | | | |

SET : C

संस्कृत

SANSKRIT

ACADEMIC/OPEN

(Only for Fresh Candidates)

(Evening Session)

*समय : **3** घण्टे]* *[पूर्णांक : **80***

- *कृपया जाँच कर लें कि इस प्रश्न-पत्र में मुद्रित प्रश्न **14** हैं।*
- *प्रश्न-पत्र में दाहिने हाथ की ओर दिये गये **कोड नम्बर** तथा **सेट** को छात्र उत्तर-पुस्तिका के मुख्य-पृष्ठ पर लिखें।*
- *कृपया प्रश्न का उत्तर लिखना शुरू करने से पहले, प्रश्न का क्रमांक अवश्य लिखें।*
- *उत्तर-पुस्तिका के बीच में खाली पन्ना/ पन्ने न छोड़ें।*
- *उत्तर-पुस्तिका के अतिरिक्त कोई अन्य शीट नहीं मिलेगी। अतः आवश्यकतानुसार ही लिखें और लिखा उत्तर न काटें।*
- *परीक्षार्थी अपना रोल नं० प्रश्न-पत्र पर अवश्य लिखें।*
- *कृपया प्रश्नों का उत्तर देने से पूर्व यह सुनिश्चित कर लें कि प्रश्न-पत्र पूर्ण व सही है, **परीक्षा के उपरान्त इस सम्बन्ध में कोई भी दावा स्वीकार नहीं किया जायेगा।***

निर्देशः –

(i) प्रत्येकं खण्डम् अधिकृत्य उत्तराणि एकस्मिन् स्थाने क्रमेण लेखनीयानि।

(ii) प्रश्नसंख्या प्रश्नपत्रानुसारम् अवश्यमेव लेखनीया।

(iii) श्रेष्ठाङ्कान् प्राप्तये सुवाच्यलेखोऽपेक्ष्यते।

खण्डः 'क'

(अपठित-अवबोधनम्)

1. अधोलिखितगद्यांशं पठित्वा निम्नांकितानां प्रश्नानाम् उत्तराणि संस्कृतपूर्णवाक्येन लिखेयुः –

आसीत् पुरा कस्मिंश्चित् वने निसर्गरमणीयं शान्तं पवित्रं किमपि आश्रमपदम्। तत्र तपः परायणाः ऋषयः वसन्ति स्म। ऋषीणां तपः प्रभावात् परस्परं वैरभावम् अपहाय पशवः पक्षिणश्च निर्भयं तत्र विचरन्ति स्म। आसीत् तत्र वरतन्तुनामा कुलपतिः। तत्र अनेके मेधाविनः पटवश्च बटवः अपठन्। तेषु कश्चन आकृत्या मृदुलः प्रकृत्या सरलः कौत्सनामा बटुः आसीत् अयं बालः स्वल्पेनैव कालेन वेदानां वेत्ता, पुराणानां पठिता, दर्शनशास्त्राणां विज्ञाता चाभवत्।

प्रश्नाः $5 \times 2 = 10$

(क) आश्रमपदं कीदृशम् आसीत् ?

(ख) आश्रमपदे के वसन्ति स्म ?

(ग) आश्रमे वरतन्तुः कः आसीत् ?

(घ) केषां प्रभावात् पशवः पक्षिणश्च आश्रमपदे विचरन्ति स्म ?

(ङ) कौत्सनामा बटुः केषां वेत्ता अभवत् ?

खण्डः 'ख'

(रचनात्मक–कार्यम्)

2. विषयमेकमधिकृत्य लघुनिबन्धं संस्कृतभाषया रचयत – 6

(क) समयस्य सदुपयोगः,

(ख) मम प्रियं पुस्तकम्,

(ग) संस्कृतभाषायाः महत्त्वम्।

खण्डः 'ग'

(पठित–अवबोधनम्)

3. अधोलिखितगद्यांशस्य हिन्दीभाषया सरलार्थं कार्यम् – 4

(क) गर्भेश्वरत्वमभिनवयौवनत्वम्, अप्रतिमरूपत्वममानुषशक्तित्वञ्चेति महतीयं खल्वनर्थपरम्परा।

अथवा

(ख) मासोऽयमाषाढः, अस्ति च सायं समयः, अस्तं जिगमिषुर्भगवान् भास्करः सिन्दूरद्रवस्नातानामिव वरुण-दिगवलम्बिनामरुण- वारिवाहानामभ्यन्तरं प्रविष्टः।

4. अधोलिखितश्लोकस्य हिन्दीभाषया सरलार्थं कार्यम् – 4

(क) तस्मादसक्तः सततं कार्यं कर्म समाचर।

असक्तो ध्याचरन्कर्म परमाप्नोति पुरुषः।

अथवा

(ख) सहसा विदधीत न क्रियामविवेकः परमापदांपदम्।

वृणते हि विमृश्यकारिणं गुणलुब्धाः स्वयमेव सम्पदः।।

5. अधोलिखिताषु सूक्तिषु मात्रद्वयोः सूक्त्योः भावार्थं हिन्दीभाषया लेख्यम् – 2 × 2 = 4

(क) अन्धन्तमः प्रविशन्ति ये अविद्यामुपासते।

(ख) उपार्जितानां वित्तानां त्याग एव हि रक्षणम्।

(ग) कदाचित्वयं क्रूरः 'किन्तु' मुखस्य कवलमप्याच्छिनत्ति।

(घ) प्रोद्दीप्ते भवने च कूपखननं प्रत्युद्यमः कीदृशः।

6. अधोलिखितं गद्यांशं पठित्वा अधस्तनानां प्रश्नानाम् उत्तराणि संस्कृतभाषया लेखितव्यानि –

श्रीनायारस्य दायित्वग्रहणस्य एकमासाभ्यन्तरे बहुदिनेभ्यः स्थगितानां विविधसमस्यानामपि समाधानं जातम्। स्वकार्यं त्यक्त्वा अपरस्य सहकारस्तस्य परमधर्मः।

प्रश्नाः 2 × 1 = 2

(क) श्रीनायारस्य परमधर्मः कः आसीत् ?

(ख) 'तस्य' इति पदे का विभक्तिः किं वचनञ्च ?

7. अधोलिखितं मन्त्रं सम्पठ्य अधस्तनयोः प्रश्नयोः उत्तरे लेखनीये –

कुर्वन्नेवेह कर्माणि जिजीविषेच्छतं समाः।

एवं त्वयि नान्यथेतोऽस्ति न कर्म लिप्यते नरे।।

प्रश्नाः 2 × 1 = 2

(क) शतं समाः कथं जिजीविषेत् ?

(ख) 'त्वयि' पदे कः शब्दः का विभक्तिश्च ?

8. रेखांकितपदमाधृत्य प्रश्ननिर्माणं कुरुत - 2 × 1 = 2

(क) <u>पृथिव्या</u> सप्तभेदाः।

(ख) दिदेश <u>कौत्साय</u> समस्तमेव।

खण्डः 'घ'

(संस्कृत-साहित्य-परिचयः)

9. महाकविः बाणभट्टस्य **अथवा** दाराशिकोहस्य संक्षिप्तपरिचय हिन्दीभाषया लेखितव्यः। 4

10. अधस्तनयोः पुस्तकयोः मध्ये ***एकस्य*** संक्षिप्तपरिचयः हिन्दीभाषया लेखनीयः - 4

(i) पाषाणीकन्या,

(ii) सिंहासनद्वात्रिंशिका।

खण्डः 'ङ'

(छन्दोऽलङ्कार-परिचयः)

11. अधोनिर्दिष्टछन्दस्सु मात्रद्वयोः संस्कृतभाषया लक्षणोदाहरणौ लिखत – 2 × 4 = 8

(i) उपेन्द्रवज्रा,

(ii) वसन्ततिलका,

(iii) मन्दाक्रान्ता।

12. अधः प्रदत्तेषु अलङ्कारेषु ***द्वयोरेव*** लक्षणोदाहरणौ संस्कृतभाषया लिखत – 2 × 4 = 8

(i) अनुप्रासः,

(ii) अतिशयोक्तिः,

(iii) श्लेषः।

खण्डः 'च'

(अनुप्रयुक्त-व्याकरणम्)

13. (क) यण्सन्धेः **अथवा** गुणसन्धेः परिभाषां सोदाहरणं हिन्दीभाषया लिखत। 2

(ख) सम्प्रदानकारकस्य **अथवा** अधिकरणकारकस्य परिभाषां सोदाहरणं हिन्दीभाषया लिखत। 2

(ग) द्विगुसमासस्य **अथवा** बहुव्रीहिसमासस्य परिभाषां सोदाहरणं हिन्दीभाषया लिखत। 2

खण्डः 'छ'

[बहुविकल्पीय-वस्तुनिष्ठप्रश्नाः]

14. अधस्तनप्रश्नानां लिखितोत्तर-विकल्पेषु ***शुद्धविकल्पं*** चित्वा उत्तरपुस्तिकायां लिखत – 16 × 1 = 16

(क) 'तांस्ते' इति पदे कः सन्धिविच्छेदः ?

(i) तान् + ते (ii) तांस् + ते

(iii) तांन् + ते (iv) ताम् + ते

(ख) 'प्राप्तैव' इति पदे का सन्धिः ?

(i) वृद्धिसन्धिः (ii) गुणसन्धिः

(iii) यण्सन्धिः (iv) अयादिसन्धिः

(ग) 'त्वयि + एवम्' इति पदे किं सन्धिपदम् ?

(i) त्वयिवम् (ii) त्वयैवम्

(iii) तवैवम् (iv) त्वय्येवम्

(घ) 'अर्थकार्श्यम्' इति पदे विग्रहोऽस्ति –

(i) अर्थस्य कार्श्यम् (ii) अर्थात् कार्श्यम्

(iii) अर्थे कार्श्यम् (iv) अर्थम् कार्श्यम्

(ङ) 'महान् ऋषिः' इति विग्रहे किं समस्तपदम् ?

(i) महार्षिः (ii) मर्हषिः

(iii) महर्षिः (iv) माहर्षिः

(च) 'गुरूपदेशः' अत्र कः समासः ?

(i) कर्मधारयः (ii) अव्ययीभावः

(iii) बहुव्रीहिः (iv) तत्पुरुषः

(छ) 'तत्, पुल्लिंग, तृतीया, एकवचने रूपम्' –

(i) तस्य (ii) तव

(iii) तेन (iv) तस्मात्

(ज) 'वित्तानाम्' इति पदे का विभक्तिः ?

(i) तृतीया (ii) षष्ठी

(iii) सप्तमी (iv) चतुर्थी

(झ) 'दास्यति' इति पदे कः धातुः ?

(i) यछ् (ii) यच्छ्

(iii) दा (iv) दाप्

(ञ) 'अपह्रियसे' इति पदे कः लकारः ?

(i) लट्लकारः (ii) लोटलकारः

(iii) लङ्लकारः (iv) लृट्लकारः

(ट) 'अध्यासितव्यम्' इति पदे कः प्रत्ययः ?

(i) तव्यत् (ii) यत्

(iii) शतृ (iv) शानच्

(ठ) 'स्वी + कृ + ल्यप्' एषां संयोगे किं रूपम् ?

(i) स्वीकारः (ii) स्वीकृतः

(iii) स्वीकृत्य (iv) स्वीकृत्यः

(ड) 'परितः' इति उपपदयोगे का विभक्तिः ?

(i) प्रथमा (ii) द्वितीया

(iii) तृतीया (iv) पञ्चमी

(ढ) 'विस्मृतः' इति पदस्य विलोमपदमस्ति –

(i) आस्मृतः (ii) स्मृतः

(iii) संस्मृतः (iv) निस्स्मृतः

(ण) 'सञ्चितम्' इति पदस्य विशेष्यम् –

(i) धनम् (ii) बुद्धिः

(iii) दिवसम् (iv) रक्षणम्

(त) 'असारः' इति पदस्य समानार्थपदमस्ति –

(i) सारवान् (ii) सारभूतः

(iii) निस्सारः (iv) सारः